

Szabó Mária: Sorsok és akarások. Elbeszélések. Kiadja a debreceni Csokonai Kör. 1928. A debreceni Csokonai Kör kiadványsorozatának 3-ik száma a *Felfelé* és az *Appassionata* írónőjének novellás gyűjteménye. Valószínűleg ezzel is biztosítani óhajtotta a Kör kiadványainak országos színvonalát.

A könyv 10 novelláján cselekvényileg szigorú egység húzódik át: mindig egy-egy forduló előtt találjuk magunkat, sorsfordulók örvényei forognak e novellákban. Szinte élükre vannak állítva a pillanatok: az események kulminációit tárja elénk az író.

Egy-két novellát kivéve, egység uralkodik a miljöben is: az Érmellék és a Szamos vidékei. A Szamos zúgása, a növendék erdők mélyében illatozó ibolyák, ifjú levelű fák...

S általában az időkben is egységet látunk: a világháború utáni Magyarország, az új országhatárok által keletkezett válság éve, a csonkaházához közelfekvő megszállott területek magatartásának problémája.

Vegyük sorra a novellákat, nem annyira tartalmuk szerint, mint inkább rávillantva, hogy a fenti sajátságokat mennyiben fejezik ki.

Az első novella (*Az ismeretlen filozófus*) Oktáviánnak, a titokban keresztényen Lúcia hűséges férjének, Krisztus hitére térését adja elő. Az ismeretlen filozófus, Marcus Superbus, akinek házában lejártszödnak az események s akinek halála kiváltja a végső megoldást, túlságosan emlékeztet a *Q to vadis?* *Petronius*-ára, aminthogy nem újság a téma, és, sajnos, nem újság a témakezelés sem. A novellán átvonuló konvencionális antikizálás, az alakok sematikussága nem vezet be szerencsésen a kötetet.

A második novella, *Találkozás*, már jóval egyénibb. Ebben a novellában tipikusabban jelentkezik az a Szabó Mária, aki a *Felfelé* c. regényének Horváth Ágnesét megrajzolta. Magda intézetben nő fel, a világ folyásától elzárva. Meghal könyvek közt élő atyja, egyedül marad s csak most kezdi megismerni a földet, öreg gazdája tanítja

rá, János... Aztán megérkezik régi ismerőse, László, akivel ismét felvette a levelezést. De a találkozás csalódást szül: a leány erős férfit várt s a férfi vigaszra szoruló gyöngé nőt s íme, megfordítva! A fiú, aki érzi erőtlenségét, örökre búcsút mond s Magdában feltámad az elhatározás rejtett ereje: marad az ősi földön, amely most idegenek, megszállók kezén van... Ennek az életprogramra-ébredésnek jegyében van beállítva a novella.

A *Sacro egoismo* cselekvényéből már nagyon kéri az ötletszerűség, túlságosan ki van élezve a tendenciája, ami már a költői elhíthetőség határát csak gyöngén sűrölja. A tüdőbeteg szerelmes csókjától visszarettenő egészséges leány s e leánytól elriasztott rászédett tüdőbeteg, akit a leány halálos bajáról világosít fel a szanatórium orvosa, Márta titkos vőlegénye... Ez az ötlet nincs teljes súlyával kiaknázva.

A *nóta*, *Megalkuvás* szintén nem ásnak kellő mélyre. Az előbbi hazafias tendenciája bántóan primitív módon érvényesül, a magyar leánynak a cseh fiútól való hirtelen visszahúzódsát ifjúsági szindarabba kívánczó jellellettel motiválja. A másikban az álmodozó Felicia, az aranygalléros tisztiférj, végre a mindent leleplező nagybácsi... inkább napilapok hasábjai közé valók, egyetlen elolvasásra.

A *Pandora szelencéje* öregura, aki hirtelen elhatározással megváltoztatja gyűlölt rokonai kárára végrendeletét, szuggesztívebben válik ki az éj homályából, lobogó gyertyával kezében, tiszteletet parancsoló fehér fejével, mely belül azonban olyan, mint a Pandora szelencéje: gonosz szándékok átkos tanyájává változott... Drámaibb feszültség uralkodik abban a pillanatában, amikor mindent helyreigazítana régi szerelme számára, de már késő: keze reszket s kiesik belőle a toll.

A *Feltámadás* fiatal papja, a papválasztás izgalmas órája s végül a bukás csüggesztő pillanata szépen van betetőzve az eloláhosodó szamosmenti magyar munkások kérésével: Őr-

vacsorát oszt és tanítja a veszni induló magyarokat ismét *magyarul* énekelni... A bukásból való felemelkedésnek itt lehet érezni költői megalapozottságát.

Az *apróhirdetés*-ben szintén hű marad önmagához Szabó Mária. Az árva paplány, a 34 éves Irma, aki szíve mélyen hordozza a tiszta nők legrejtettebb vágyát: az anyaság utáni vágyat, — egy hozzá nem méltó férj oldalán végre célhoz ér. A férfinak azonban csak az özvegy édesanya keservesen kuporgatott dollárjai kellenek, brutálisan lép fel s ezt a válságot oldja meg Irma hősie ellenállása: az eddig halk, szinte erőtlen nő hirtelen megszilárdul, átváltozik erős asszonnyá. Az álmatag leány küzdő emberré alakul, ezután már csak anyjáért és gyermekéért akar dolgozni s kéréllhetetlen hűvösséggel néz el kiűzött férje feje fölött.

A *Harc a férfiert* kissé szokványosnak induló története egy szép dallammal zárul: Sári boldoggá akarja tenni az öregedő, illúzióban csalódott férfit, mert hiszi, hogy «az élete értelmé egy megrontott élet megváltása lehet».

A kötet méltó befejezése s egyik legpoétikusabb darabja a *Diadalmas ártatlanság*. A fővárosban cél nélkül kószáló Erzsí s a villamoson eléptoppanó, kalandhajhászó ismeretlen fiatalember ötlete finoman van kiszélesítve egy keletkező szerelem idilljévé. Itt van elhitető erő, az esemény fantasztikus, merész, de költőileg igaz. Az ember a kötetet boldog mosollyal teszi le. *Gulyás Pál*.

Egy ifjúnémet író új magyar tárgyú regénye. A hatalmas Universalbibliothek jólismert kiadója, a lipcei Reclam vette újabban szárnya alá az ifjabb avagy még kevésbé ismert írókat, kik a tehetségnek valamilyen jeleit adták. Rendelkezésükre bocsátott egy sorozatot Junge Deutsche címen, melyben lírai és epikai alkotásaik megjelenhetnek, de külön regénysorozatában is bőven nyújt alkalmat arra, hogy az olvasóközönség elé lépjenek. Megkülönböztetett figyelmünkre tarthat számot Oskar Sonneckner legfrissebb regénye «A szép Erzsébet asszony utolsóelőtti szerelme» (Die vorletzte Liebe der schönen Frau Erzsébet). A sorozat szerkesztője, az irodalomtörténetírással is foglalkozó Valerian Tornius, a pusztára, a cigányokra, a forróvérű magyarokra utal a könyvet ajánló soraiban. Ez a XIX. század eleje óta hagyományos német-szemlélet Magyar-

országról, amelynek romantikájából azóta csak a betyárokat törölték, de ezeket is csupán a jobban értesültek. Sonneckner könyve legszebb bizonyítéka annak, hogy ezek az itt megfordult beavatottak is mennyire nem ismerik hazánkat és népünket. Más helyen írtam már róla, hogy a leghíresebb XIX. századi német írók is, amennyiben költői műben foglalkoztak velünk, a legmesszebbmenő jóakat mellett is tökéletesen félreismertek bennünket. Mit várhatunk ilyen körülmények közt egy XX. századi kisebb írótól, aki romantikus közönségvonzó erőt lát abban, hogy regénye itt játszik! Noha nálunk megforduló hőse, mint ő maga, osztrák, egyáltalán nincs rosszakarattal irányunkban, sőt a lehető legrokonszenvesebben festi le érdekesen pazarló és urat játszó birtokos osztályunkat, melynek épen ezért fejére nő s végül is örökébe ül az oldala mellett settenkedő házizsidó; mégis olyan tömeges tévedések jellemzik ezt az egyébként ártatlan regényt, hogy az első fejezetek után vöröset láthat benne minden hevületekenyebb magyar olvasó, aki ezért nem jutván tovább a könyvben, nem győződhet meg végeredményben arról, hogy a szerzőnek semmi rossz szándéka sincs.

A magyar főszereplő a vármegyei arisztokráciának egy Jókai-regényekből ideszakadt képviselője: az alispán úr, kiről ugyan hamarosan kiderül, hogy csak három napig viselte ezt a díszes hivatalt, tehát meglehetősen ok nélkül van ilyenként kipellengérezve. Nehezen lehet ugyanis másnak nevezni ennek a javakorbeli kedves magyar vidéki birtokosnak első szerepeltetését, amely azzal kezdődik, hogy a vonatot megállíttatja, mert fölfogása szerint annak feltétlenül meg kellett volna őt várnia, bármily későn érkezett is ő. Az egész vasutas-személyzet hétrétgörnyedve hajlong körülötte és az állomásfőnök, kit a legszebb közvetlenséggel és igazi bensőséges megvetéssel disznónak titulál, a vasúti kocsi utána menve igyekszik magát mentetetni, hogy a menetrendet be kell tartania. Ezt az «alispán úr» sehogy sem tudja megérteni. Szerző itt minden valószínűség szerint tévedésből valami régi jó orosz elbeszélésből másolta ki ezeket a rabszolgalelkeket, mert utóvégre Magyarországtól épúgy keletre esik, mint Moszkva. Ráadásul amúgy is szlávok közé keveredett: csupa tót veszi körül úri hőseit, tehát a magyar parasztot nyilván-